

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА**

**Факультет журналістики, реклами та видавничої справи
Кафедра нових медіа та медіадизайну**

ДИКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ТА ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 061 «ЖУРНАЛІСТИКА»**

**Одеса
Видавець С. Л. Назарчук
2024**

УДК 808.5(072)
Д457

Укладач:

О. М. Орлова, старший викладач кафедри нових медіа та медіадизайну факультету журналістики, реклами та видавничої справи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Іванова О. А., доктор наук із соціальних комунікацій, професор, декан факультету журналістики, реклами та видавничої справи ОНУ імені І. І. Мечникова.

Лобода Л. М., кандидат мистецтвознавства, доцент, декан вокально-хорового факультету ОНМА імені А. В. Нежданової, экс-ведуча етеру на радіо «Європа+», «Мелодія», «Армянское радио».

*Рекомендовано до друку
вченою радою факультету журналістики, реклами та видавничої справи
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Протокол № 2 від 30 жовтня. 2024 р.*

Д457 **Дикторська майстерність** : методичні вказівки та завдання до самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 061 «Журналістика» (перероб. та допов.) / уклад. О. М. Орлова. Одеса : Видавець С. Л. Назарчук, 2024. 31 с.

Методичні вказівки містять мету та завдання курсу, тематику лекцій, практичних занять та завдання для аудиторного виконання, інформаційні ресурси та питання для самоконтролю. З метою полегшення самостійного вивчення дисципліни наведено список рекомендованої літератури.

Методичні вказівки призначені для здобувачів денної та заочної форм навчання.

УДК 808.5(072)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	9
МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ	24
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	25
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	28

ВСТУП

Сучасні диктори, як і давні оратори, для того, щоб донести думку до слухача чи глядача, повинні володіти певними якостями.

Мільйони людей готові слухати одну, якщо вона, окрім ерудиції, грамотності та харизми, має чітку дикцію, добре поставлений голос і вміє ним володіти.

Телебачення сьогодні висуває особливі вимоги до професійного рівня журналістів. Робота з виготовлення телесюжетів, робота в прямому ефірі, робота диктора в студії вимагають від журналіста не тільки вміти грамотно донести до глядача інформацію, а й заволодіти його увагою, що неможливо без хорошої дикції, вміння використовувати переваги власного голосу, правильно дихати, поводити себе перед телевізійною камерою. Розвиток голосового апарату, правильного дихання, навичок аналізу смислового навантаження текстів; пошук акцентів, що виділяють головну думку, управління інтонацією, — всьому цьому необхідно вчитися для опанування основ дикторського майстерності.

Курс «Дикторська майстерність» безпосередньо пов'язаний зі спеціалізацією з тележурналістики та передбачає оволодіння основними навичками роботи з виготовлення відеопродукції.

Мета і завдання навчальної дисципліни: дати здобувачам вищої освіти з журналістики уявлення про володіння власним голосом, диханням, а також про професійні якості дикторів; розвинути мовні, дикторські здібності; надати знання й уміння працювати з мікрофоном та «в кадрі».

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- роль дикторських якостей у роботі журналіста;
- відмінність мовлення в театрі, на радіо, на телебаченні;
- основні вимоги до роботи журналіста в кадрі та за кадром;

- інформацію про будову мовного апарату, глибину, тембр, діапазон голосу;
- інформацію про інтонаційно-логічні елементи речення, мовленевий такт,
- логічні та психологічні паузи, люфт-паузи;
- інформацію про типи дихання;
- особливості роботи з різними типами мікрофонів;
- особливості роботи з телесуфлером;
- вправи для розвитку артикуляції;
- скоромовки;
- вправи для розвитку дихання;
- вправи для тренування глибини, тембру, діапазону голосу;
- мовлення в контексті зображення;
- stand-up.

вміти:

- використовувати можливості власного голосу, правильне дихання, техніку мовлення під час роботи з мікрофоном в студії та «за кадром»;
- працювати з телесуфлером.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Робота над технікою мови: наголоси, дихання, тембр голосу, артикуляція, дикція, темп, ритм, інтонація, логічні наголоси.

Тема 1. Звуки. Артикуляція. Скоромовки. Мовленевий такт.

Мета, завдання, предмет, програма й структура спецкурсу. Визначення теоретичного та практичного напрямків роботи на заняттях.

Необхідність розвитку первинних професійних навичок з дикторської майстерності: щирості, упевненості, вміння доносити думки та спілкуватися з телеглядачами та радіослухачами.

Будова мовного апарату, зародження звуку. Необхідність тренування мовних органів. Вправи для розвитку артикуляції.

Інтонаційно-логічні елементи речення. Мовленевий такт.

Тема 2. Дихання. Голос.

Типи дихання людини. Вправи для розвитку діафрагмального, комбінованого типів дихання. Раціональне використання набраного повітря для відтворення дикторського тексту, вправи для його тренування.

Голос. Насиченість, глибина звуку, широта звучання, тембральне забарвлення, зажим голосу. Вправи для тренування голосу.

Тема 3. Техніка мовлення. Мелодика та інтонація. Логічний наголос. Дикція.

Діапазон, рухливість голосу. Винахід його оптимального тембрального звучання.

Варіативність висоти звучання, темпу, гучності, пауз — як умова інтонаційної виразності мовлення.

Темп мовлення.

Логічний наголос, логічні та психологічні паузи, люфт-пауза.

Правила інтонації.

Інтонація диктора при читанні текстів різних жанрів.

Інтонація в рекламі.

Тренування за допомогою вправ на покращення виразного мовлення диктора «в кадрі» й «поза кадром».

Правила логічного наголосу.

Тренування за допомогою вправ.

Дикція як сукупність артикуляції та орфоєпії. Важливість використання диктором орфоєпічних словників.

Тема 4. Робота над текстами.

Дикторська робота в різних радіо- та телевізійних жанрах.

Виконання мовних вправ із урахуванням викладеного матеріалу.

Змістовий модуль 2. Практика поведінки перед мікрофоном та «в кадрі».

Тема 5. Історія дикторського мистецтва. Майстерність диктора й ведучого радіо- та телепрограмм.

Зародження та історія професії диктора.

Конферансьє.

Мовлення в контексті зображення. Взаємодія слова й зображення на телебаченні.

Специфіка мовлення в театрі, на радіо, на телебаченні.

Тема 6. Особливості роботи з мікрофоном.

Від вугільного до сучасних мікрофонів.

Основні типи мікрофонів. Технічні характеристики мікрофонів.

«Акустичний зворотний зв'язок».

Тема 7. Особливості роботи «в кадрі».

Фон. Грим. Одяг. Міміка. Пластика. Невербальні сигнали. Індивідуальний стиль телеведучого.

Робота з суфлером. Правила читання тексту та поведінки під час роботи диктора з суфлером.

Робота в студії, закадрова озвучка, stand-up. Імпровізація.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання здобувачі вищої освіти виконують протягом усього періоду вивчення навчальної дисципліни «Дикторська майстерність» (Теми 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)

Нижче наведені вправи, що мають за мету підготувати здобувача вищої освіти до роботи зі створення аудіовідеоконтенту.

Вправи спрямовані на зміцнення м'язів артикуляційного апарату, розвиток сили, рухливості та диференційованості рухів органів, які беруть участь у мовному процесі.

Завдання для самостійної роботи необхідно виконувати щодня, протягом 10-15 хвилин.

1.Завдання для контролю кількості набраного повітря й раціонального його використання

Під час виконання всіх нижченаведених вправ використовувати тільки діафрагмальне дихання

- Встати, розправити плечі. Зробити вдих, затримати дихання, потім починати видихати, одночасно лічити вголос від 1 до 5. Далі – та сама вправа, але лічити від 1 до 10, за третім підходом — лічити від 1 до 15 (повітря під час лічби не добирати). Замість лічби можна добрати різні за довжиною фрази. Необхідно контролювати кількість повітря, що набирається: воно повинно збільшуватися відповідно до довжини фрази.
- Зробити вдих, затримати дихання, а далі промовляти скоромовку: «У веселому селі жили-були ковалі: раз коваль, два коваль, три коваль». Кожного наступного разу додавайте одного або декількох "ковалів".

- На «раз-два» вдихніть, на мить затримайте дихання, не розслаблюючи м'язів, а потім починайте повільно видихати. Не набирайте дуже багато повітря, щоб уникнути запаморочення.
- Нахиліть корпус на 45 градусів до підлоги. Набирайте повітря та різко видихайте, з силою вимовляючи «пф»
- На «раз-два» підніміть руки через сторони догори, ставши при цьому навшпиньки, на мить затримайте дихання. А тепер починайте повільно опускати руки, одночасно присідаючи. При цьому вимовляйте звук «с» (або «ш»).
- Уявіть, що перед вами велика свічка. Вам треба злегка відхилити полум'я. Для цього зробіть глибокий вдих, затримайте дихання, і потім починайте рівномірно видихати, одночасно обережно задуваючи полум'я.
- Уявіть, що перед вами велика свічка. Але тепер вам треба її погасити, проте не з першого разу. Щоразу набирайте повітря більше та видихайте сильніше. Збільшуйте силу кожного вдиху й видиху. Доведіть їх до максимуму.
- Візьміть двома пальцями за куточок аркуш паперу із зошита. Підніміть його на рівень свого перенісся та відсуньте від обличчя приблизно на 30-35 см. Зробіть глибокий вдих, на секунду затримайте дихання, а потім починайте дути на нижню частину аркуша, щоб підняти його струменем повітря приблизно на 45 градусів. Зміст вправи полягає в тому, щоб зробити потік повітря максимально рівномірним, тобто, аркуш необхідно не просто підняти, а намагатись утримувати якнайдовше з однаковим відхиленням і найменшими коливаннями.

2. Завдання для роботи над чіткою артикуляцією

Завдання потрібно виконувати після вправ для тренування м'язів губ, язика. Пам'ятати про правильне дихання! Намагатися виконувати завдання саме так, як демонструє на заняттях викладач дисципліни. Слідкувати за станом м'язів та правильним рухом артикуляційних органів.

ПРИМ- ПРЕМ- ПРАМ- ПРОМ- ПРУМ- ПРИМ	РІУМ- РЕУМ- РАУМ- РОУМ- РУУМ- РИУМ	ІРМ- ЕРМ- АРМ- ОРМ- УРМ- ИРМ	ПШТ- ПЕПТ- ПАПТ- ПОПТ- ПУПТ- ПИПТ
БІДМ- БЕДМ- БАДМ- БОДМ- БУДМ- БИДМ	МУІР- МУЕР- МУАР- МУОР- МУУР- МУИР	ІОУ- ЕОУ- АОУ- ООУ- УОУ- ИОУ	БШТ- БЕПТ- БАПТ- БОПТ- БУПТ- БИПТ
ПІРМ- ПЕРМ- ПАРМ- ПОРМ- ПУРМ- ПИРМ	СТУІР- СТУЕР- СТУАР- СТУОР- СТУУР- СТУИР	КРІУ- КРЕУ- КРАУ- КРОУ- КРУУ- КРИУ	СКШТ- СКЕПТ- СКАПТ- СКОПТ- СКУПТ- СКИПТ
ГІГМ- ГЕГМ- ГАГМ- ГОГМ- ГУГМ- ГИГМ	ОІР- ОЕР- ОАР- ООР- ОУР- ОИР	СІДІ- СЕДЕ- САДА- СОДО- СУДУ- СИДИ	ДРІНТ- ДРЕНТ- ДРАНТ- ДРОНТ- ДРУНТ- ДРИНТ

УІДБ- УЕДБ- УАДБ- УОДБ- УУДБ- УИДБ	ІУР- ЕУР- АУР- ОУР- УУР- ИУР	ОІУ- ОЕУ- ОАУ- ООУ- ОУУ- ОИУ	БРІФС- БРЕФС- БРАФС- БРОФС- БРУФС- БРИФС
---	---	---	---

ВІВТ- ВЕВТ- ВАВТ- ВОВТ- ВУВТ- ВИВТ	МІРТ- МЕРТ- МАРТ- МОРТ- МУРТ- МИРТ-	ЩІККІ- ЩЕККІ- ЩАККІ- ЩОККІ- ЩУККІ- ЩИККІ-	ПОД-ПОД-БРІЗ- ПОД-ПОД-БРЕЗ- ПОД-ПОД-БРАЗ- ПОД-ПОД-БРОЗ- ПОД-ПОД-БРУЗ- ПОД-ПОД-БРИЗ
БІВТ- БЕВТ- БАВТ- БОВТ- БУВТ- БІВТ	ПІРТ...	ЧІГГІ...	БРІГГІ-БРІГГІ-БРІГ...
СІСТ- СЕСТ- САСТ- СОСТ- СУСТ- СИСТ	СПІРТ...	РІГГІ...	ПІГГІ-ПІГГІ-ПІГГ...
СІВТ- СЕВТ- САВТ- СОВТ- СУВТ- СІВТ	ДІКТ...	ЩІЧКІ...	ЗДІГГІ-ЗДІГГІ-ЗДІГГ...

КІРТ- КЕРТ- КАРТ- КОРТ- КУРТ- КИРТ	БІСТ...	ЧІЩКІ...	ТРІДІ-ТРІДІ-ТРІДІ...
			БІРДІ-БІРДІ-БІРД...

ПТІ-БДІ ПТЕ-БДЕ ПТА-БДА ПТО-БДО ПТУ-БДУ ПТИ-БДИ	БПТ БЕПТ БАПТ БОПТ БУПТ БИПТ	ЖДРІ-ЗДРІ ЖДРЕ-ЗДРЕ ЖДРА-ЗДРА ЖДРО-ЗДРО ЖДРУ-ЗДРУ ЖДРИ-ЗДРИ	ЛРІ ЛРЕ ЛРА ЛРО ЛРУ ЛРИ	КІХІ КЕХЕ КАХА КОХО КУХУ КИХИ
ПТІККІ- БДІККІ ПТЕККЕ- БДЕККЕ ПТАККА- БДАККА ПТОККО- БДОККО ПТУККУ- БДУККУ ПТИККИ- БДИККИ	ЗПТ ЗЕПТ ЗАПТ ЗОПТ ЗУПТ ЗИПТ	ГІКТ-КІКТ ГЕКТ-КЕКТ ГАКТ-КАКТ ГОКТ-КОКТ ГУКТ-КУКТ ГИКТ-КИКТ	ЛДІ ЛДЕ ЛДА ЛДО ЛДУ ЛДИ	ХІКІ ХЕКЕ ХАКА ХОКО ХУКУ ХИКИ
БРІГ-ПРІК БРЕГ-ПРЕК БРАГ-ПРІК БРОГ-ПРОК БРУГ-ПРУК БРИГ-ПРИК	ВПТ ВЕПТ ВАПТ ВОПТ ВУПТ ВИПТ		ЛКІ ЛКЕ ЛКА ЛКО ЛКУ ЛКИ	ГІХІ ГЕХЕ ГАХА ГОХО ГУХУ ГИХИ

ЗДІ-СТІ ЗДЕ-СТЕ ЗДА-СТА ЗДО-СТО ЗДУ-СТУ ЗДИ-СТИ КДРБІ КДБРЕ КДРБА КДРБО КДРБУ КДРБИ	РПТ РЕПТ РАПТ РОПТ РУПТ РИПТ		ЛМІ ЛМЕ ЛМА ЛМО ЛМУ ЛМИ	ХІГІ ХЕГЕ ХАГА ХОГО ХУГУ ХИГІ
МІТС МЕТС МАТС МОТС МУТС МИТС				
	ЛПТ ЛЕПТ ЛАПТ ЛОПТ ЛУПТ ЛИПТ		ЛВІ ЛВЕ ЛВА ЛВО ЛВУ ЛВИ	ФТІ ФТЕ ФТА ФТО ФТУ ФТИ
			ЛСІ ЛСЕ ЛСА ЛСО ЛСУ ЛСИ	ВДІ ВДЕ ВДА ВДО ВДУ ВДИ
ПДРІ ПДРЕ	ГДЗІ ГДЗЕ ГДЗА	ПЕ-ПЄ ПА-ПЯ ПО-ПЬО	ЛІ ЛЕ ЛА	ФКІ ФКЕ ФКА

ПДРА ПДРО ПДРУ ПДРИ	ГДЗО ГДЗУ ГДЗИ	ПУ-ПЮ ПИ-ПИ	ЛО ЛУ ЛИ	ФКО ФКУ ФКИ
СГДІ СГДЕ СГДА СГДО СГДУ СГДИ	ПРЗІ ПРЗЕ ПРЗА ПРЗО ПРЗУ ПРЗИ	БЕ-БЄ БА-БЯ БО-БЬО БУ-БЮ БИ-БІ	ЛІЛІ ЛЕЛЛЕ ЛАЛЛА ЛОЛЛО ЛУЛЛУ ЛИЛЛИ	ВГІ ВГЕ ВГА ВГО ВГУ ВГИ
РЛІ РЛЕ РЛА РЛО РЛУ РЛИ	ДМІС...	РЛІ-ЛРІ...	ЛІЛІ...	ФСІ...
КТСІ КТСЕ КТСА КТСО КТСУ КТСИ	СТКІС...	ГК...	РІ...	
		КІХ КЕХ КАХ КОХ КУХ КИХ	РІРР...	ФШІ...
		ХІК ХЕК ХАК ХОК ХУК ХИК		ВСІ...

		ГІХ ГЕХ ГАХ ГОХ ГУХ ГИХ	РІРРІ...	
ВЗІ ВЗЕ ВЗА ВЗО ВЗУ ВЗИ				

4. Завдання для роботи над інтонацією та логічними наголосами

Прочитайте тексти з належною інтонацією. ↑↓

1. «Скоро ми побачимо комету, яка наступного разу прилетить лише через 80 000 років», — пише 24tv.ua з посиланням на Gizmodo, — «Це яскравий об'єкт, який за видимістю зможе позмагатися з Полярною зорею, якщо не буде зруйнований Сонцем раніше. Комета C/2023 A3, яку відкрили вчені китайської обсерваторії Цучиньшань у січні 2023 року, а через кілька тижнів підтвердили за допомогою телескопа ATLAS у Південній Африці.

Відтоді науковці та астрономи-аматори з усього світу спостерігають за нею у телескопи, але ці інструменти, ймовірно, не знадобляться, коли вона досягне найближчої точки до Землі 12 жовтня. Цілком можливо, що в цей день комета A3, як її називають для стислості, стане найяскравішою кометою року.»

2. Дослідження вчених з Інституту Макса Планка продемонструвало оздоровчий ефект прогулянок на природі як у фізичному, так і психічному плані.

Німецькі дослідники констатували, що перебування на природі покращує здоров'я мозку. Вони випадково розділили учасників свого дослідження на дві групи. Одна група здійснювала годинну прогулянку міським парком, інша група стільки ж часу йшла жвакими вулицями. Вчені виявили, що у людей, які робили прогулянку на природі, була знижена активність мигдалеподібного тіла, відповідального за відчуття страху та стресу. У людей, які ходили вулицями, цього ефекту не спостерігалось.

Фахівці відзначили, що отримані ними результати підтверджують зв'язок, що вже допускався раніше, між перебуванням на природі і неврологічним здоров'ям. Під час прогулянок в умовах природного ландшафту знижується артеріальний тиск та рівень стресу, до того ж ті області мозку, які відповідають за розслаблення та відпочинок, краще постачаються кров'ю. Все це позитивно позначається на стані та діяльності ЦНС.

Журналом *Frontiers in Psychology* було опубліковано дані, отримані

дослідниками університету Мічігану. Вони свідчать, що навіть 20 хвилин прогулянок на природі щодня може бути достатньо, щоб помітно знизити рівень гормонів стресу: зокрема, кортизолу. Високий рівень цього гормону пов'язаний з ослабленням імунітету, схильністю до серцево-судинних розладів, депресії.

3. «Книжковий магазин пропонує всім зацікавленим особам видання «Африканських казок». Це прекрасно оформлена книга, яка стане справжньою перлиною будь-якої бібліотеки. У книзі можна знайти:

- мудрість давніх часів, описану в переказах;
- розповіді про казкових тварин і хоробрих героїв;
- добірку історій, зібраних майстрами казкового жанру.

Поспішайте, видання продається зі знижкою тільки в святкові дні.»

4. Весілля – це прекрасне свято, на якому з'єднуються дві закохані людини, стаючи однією сім'єю. Це величезне щастя, але і великі клопоти. Тому організація заходу вимагає серйозних зусиль. «Весільний салон «Наречена» завжди готовий допомогти закоханим людям з'єднатися. Тут працюють професіонали, які знають наскільки хвилюючим питанням, може стати вибір весільної сукні для нареченої. В салоні «Наречена» можна не тільки знайти різні моделі весільних суконь, але при необхідності дуже швидко підігнати її під фігуру. Звертайтеся в будь-який час наші фахівці завжди прийдуть на поміч.»

Прочитайте наступні висловлювання з логічними паузами та логічними наголосами.

1. “Про що б ви не мріяли — робіть. Бо в зухвалості є геній, сила і магія”.
— Гете

2. “Варто тільки повірити, що ви можете — і ви вже на півдорозі до цілі”.
— Теодор Рузвельт

3. “Успіх — це здатність крокувати від однієї невдачі до іншої, не втрачаючи ентузіазму”. — Вінстон Черчилль

4. “Ви повинні займатися тим, що робить вас щасливим. Забудьте про гроші або інші пастки, які заведено вважати успіхом. У вас всього одне життя”. — Карл Лагерфельд

5. “Єдиний спосіб піднятися на вершину драбини — долати сходинку за сходинкою, по одній за раз. І в процесі цього підняття ви раптово виявите у себе всі необхідні якості, навички та вміння, потрібні для досягнення успіху, яких ви, начебто, ніколи не мали» — Маргарет Тетчер

5. Скоромовки для розвитку дикції

1. Бабин біб розцвів у дощ — буде бабі біб у борщ.
2. Був собі цебер, та переполуцебрився на полуцебреньята.
3. Бобер на березі з бобренятами бублики пік.
4. Боронила борона по боронованому полю.
5. Бук бундючивсь перед дубом, тряс над дубом бурим чубом. Дуб пригнув до чуба бука. Буде букові наука.
6. Варка варила вареника, Василь взяв вареника. Варка Василя варехою. Василь Варку вареником.
7. Вередували вереднички, що не зварили вареничків. Не вередуйте, вередниченьки, ось поваряться варениченьки.
8. Викис, вимок, виліз, висох, став на колоду, та знов — бовть у воду.
9. Ворона проворонила вороненя.
10. Наш садівник розсадівникувався.
11. Вовк-вовцюг вівцю волік. Вова вовку — вила в бік. Як завив же вовк-вовцюг, миттю випустив вівцю.
12. Галасливі гави й галки в гусенят взяли скакалки. Гусенята їм гелгочуть, що й вони скакати хочуть.
13. Дрова рубали два дроворуби.
14. У нас надворі погода розмокропогодилася.
15. Дзижчить над житом жвавий жук, бо жовтий він вдягнув кожух.
16. Біжать стежини поміж ожини.
17. Захар заліз на перелаз. — Захарку, злізь! — Захарку, злазь! Зумів залізи — Знай, як злізи.
18. Кинув кріп Прокіп в окріп. У окропі, окрім кропу кипить короп для Прокопа.
19. Коваль кулю кував, кував і перековував.
20. Ходить квочка коло кілочка, водить діток, дрібних квіток.
21. На кому шапка найковпакуватіша.
22. Наш Карпо з своїми карпиненятами полукалу-карпився.

23. Не турбуйте курку — клює курка крупку.
24. Наша верба найкорчукуватіша.
25. Не турбуйте курку, курчаточок, кучерявих клубочаточок.
26. Не клюй, курко, крупку, не кури, котику, люльку.
27. Ой був собі коточок, украв солі клубочок та й сховався в куточок.
28. Кіт котові каже: «Коте, до комори кадуб вкотили. В кадуб вкинеш капустину, кілька китичок калини».
29. Ой, збирала Маргаритка маргаритки на горі. Розгубила маргаритки Маргаритка у дворі.
30. Їла Марина малину.
31. Лежить п'ять п'ятаків. На кожному п'ятаку ще по п'ятаку.
32. Сів шпак на шпаківню, заспівав шпак півню: — Ти не вмієш так, як я, так, як ти, не вмію я.
33. Вашому Паламареві нашого Паламаря не перепаламарювати стати. Наш Паламар вашого Паламаря перепаламарить, перевипаламарить.
34. Їхав Прокіп мимо кіп. Лічив снопи по три копи: одна копа ковпаком, друга копа ковпаком, третя копа ковпаком.
35. Був собі паламар, його діти паламаренята перепаламарилися.
36. Кричав Архип, Архип охрип, не треба Архипу кричати до хрипу.
37. На полиці в коробиці Півкороваю і паляниця.
38. Не йди попри Прокопові ворота, попри прокопишині.
39. Невеличка перепеличка під полукіпком розпідпадьомкалась.
40. Пилип прилип, прилип Пилип. Пилип плаче. Пилип посіяв просо, Просо поспіло, Пташки прилетіли, Просо поїли.
41. Побіля Прокопа паляниці пекла.
42. Пиляв Пилип поліна з лип, притупив пилку Пилип.
43. Пік біля кіп картоплю Прокіп. Прийшов Прокіп, наляв окріп.
44. Ходить перепел між полукіпками зі своїми перепеленятками.
45. Поля поле поливає, поле й переполює.
46. В сіренької горлички туркотливе горлечко.

47. Їхали крамарі, стали на горі та й забалакалися — про Прокопа, про Прокопиху і про маленькі Прокопенята.
48. Семен сіно віз — не довіз: лишив сани — узяв віз.
49. Сидів горобець на сосні, — заснув — і упав уві сні. Якби не упав уві сні. Сидів би він ще на сосні.
50. Хитру сороку спіймати морока, а на сорок сорок — сорок морок.
51. Стриб-стриб-стриб — підстрибує по стерні рідня: перепілка, перепел, перепеленя.
52. На покоси впали роси. Не бряжчать об жито коси.
53. Ходить посмітюха по смітничку з своїми посмітюшенятами.
54. Босий хлопець сіно косить, роса росить ноги босі.
55. Фірма ферму будувала. Фірмі фарби було мало.
56. Летів горобець через верхній хлівець, ніс пуд гороху і нам дав потроху.
57. У нашого діда капелюх не по-капелюхівськи.
58. Хтось хитренький хитрував — нашу хвіртку поламав.
59. Напекли млинців, назвали кравців. А кравець за млинці та й побіг у танець!
60. У чотирьох черепашок четверо черепашенят.
61. Летів горобчик, сів на стовпчик, прибїг хлопчик — утік горобчик.
62. Над шляхом Явдошка шукала волошки.
63. Шишки на сосні, шашки на столі.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ

Методи навчання

- робота на лекції;
- виконання самостійних завдань;
- робота в мережі Інтернет;
- робота в студії;
- спілкування з фахівцями.

Методи контролю

Форми поточного контролю:

- усна відповідь на лекційному занятті;
- роботи з підготовки до виготовлення медійної продукції;
- робота в кадрі;
- робота з мікрофоном;
- самостійна робота.

Підсумковий контроль: результати вивчення дисципліни формуються викладачем за підсумками накопичених балів під час різних форм контролю: усних відповідей, роботи перед камерою, роботи з мікрофоном, виконання рекомендованих домашніх вправ.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Зародження та історія професії диктора.
2. Мовлення в контексті зображення. Взаємодія слова й зображення на телебаченні.
3. Основні вимоги до роботи журналіста в кадрі та за кадром.
4. Які первинні професійні навички з дикторської майстерності треба розвивати журналістові?
5. Де народжується звук.
6. Будова мовленнєвого апарату.
7. Дайте визначення артикуляції.
8. Що називається артикуляторами?
9. Вправи для розвитку артикуляції.
10. Скоромовки.
11. Інтонаційно-логічні елементи речення.
12. Дайте визначення мовленнєвого такту.
13. Логічні паузи в роботі ведучого.
14. Психологічні паузи в роботі ведучого.
15. Поняття люфт-паузи.
16. Типи дихання людини.
17. Назвіть правила дихання під час роботи в етері.
18. Які вправи для розвитку дихання ви знаєте?
19. Глибина, тембр, діапазон голосу.
20. Відомі вправи для тренування глибини, тембру, діапазону голосу.
21. Логічні наголоси.
22. Основні правила логічного наголосу під час роботи в етері.
23. Вправи з використанням логічних наголосів.
24. Орфоепічні словники.
25. Темп мовлення.

26. Відмінність мовлення в театрі, на радіо, на телебаченні.
27. Що є спільного в професії актора театру та ведучого радіо/телебачення?
28. Чим відрізняється робота з начитування тексту диктором та ведучим?
29. Які основні типи діяльності телеведучого ви знаєте?
30. Основні типи мікрофонів.
31. Чим відрізняється динамічний мікрофон від конденсаторного?
32. Що називається спрямованістю мікрофона?
33. Які типи мікрофонів за спрямованістю ви знаєте?
34. Особливості роботи радіоведучого.
35. Особливості роботи телеведучого.
36. Назвіть базові принципи грамотного телевізійного виступу.
37. Що означає принцип розмовності?
38. У чому полягає принцип діалогізації теле/радіовиступу?
39. У чому полягає принцип інтимізації теле/радіовиступу?
40. У чому полягає принцип благозвуччя теле/радіовиступу?
41. Особливості роботи в кадрі.
42. Із чого формується екранний імідж телеведучого?
43. Назвіть основні принципи ораторської майстерності.
44. Що означає принцип лідерства під час виступу?
45. У чому полягає принцип концентрації уваги?
46. Від чого залежить інтонаційний малюнок виступу?
47. Продемонструйте вправи для розвитку висоти голосу.
48. Продемонструйте вправи для розвитку об'ємності звучання голосу.
49. Який інтонаційний малюнок має речення в місці, де стоїть кома?
50. Який інтонаційний малюнок має речення в місці, де стоїть крапка?
51. Якщо у реченні кілька ком, чим відрізняється в них інтонаційний малюнок речення?
52. Чим наприкінці різних речень однієї фрази відрізняється інтонаційний малюнок?
53. Якої інтонації в реченні вимагає розділовий знак «крапка з комою»?

54. Якої інтонації в реченні вимагає розділовий знак «тире»?
55. Якої інтонації в реченні вимагає розділовий знак «двокрапка»?
56. Якої інтонації в реченні вимагає знак запитання?
57. Якої інтонації в реченні вимагає знак оклику?
58. Робота з суфлером.
59. Робота в студії, закадрова озвучування.
60. Stand-up. Імпровізація.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Азеєв С. В., Орлова О. М. Метаморфози епохи цифрового ренесансу: вичерпані можливості чи новий якісний рівень? *Діалог : Медіастудії*. Вип. 27. Одеса, 2021. С.9-24.
2. Азеєв С.В., Орлова О. М. Експансія «цифри» як засіб досягнення успіху у воєнних протистояннях та акціях громадянської активності сучасності. *Діалог : медіастудії*. Вип. 28. Одеса, 2022. С.6-15.
3. Антисуржик: вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: посібник / заг. ред. О. Сербенської. Львів, 2017. 304 с.
4. Безручко О. В. Майстерність телевізійного ведучого як навчальна дисципліна та методика її викладання : навчальний посібник / упорядник Десятник Г. О. Київ, 2015. 431 с.
5. Дейнегіна Т. О. Виконавська парадигма телеведучого в практиці ефіру ХХІ сторіччя. Київ, 2016.
6. Дементьева Л. П., Красніцький В. В. Методики і технології творчих амплуа телевізійного ведучого. Київ, 2016.
7. Десятник Г. О., Полешко С. М. Професія: телевізійний ведучий : тексти лекцій та практичні справи. Київ, 2016. 173 с.
8. Дмитровський З. Є. Організація роботи на телебаченні : тексти лекцій. Львів, 2020. 99 с.
9. Культура усного професійного мовлення. URL: https://pidru4niki.com/1740071247602/dokumentoznavstvo/kultura_usnogo_profesiynogo_movlennya.
10. Лизанчук В. Інформаційна безпека України: теорія і практика : підручник. Львів, 2017. 728 с.
11. Мой Д., Ордольфф М. Телевізійна журналістика. *Практична журналістика*. Том 62. Київ, 2019. 234 с.

12. Навчальні матеріали онлайн. Специфіка мовлення в театрі, на радіо і телебаченні. URL: https://pidruchniki.com/91339/zhurnalistika/spetsifika_movlennya_teatri_radio_telebachenni.
13. Нагорняк М. Ведучий інформаційних програм Національної радіокомпанії України: становлення фаху та шляхи вдосконалення професійної діяльності журналіста інформаційника. URL: http://www.journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/nagornyak_publ.html.
14. Орлова О. М., Азеєв С. В. Мобільна журналістика як альтернатива класичним технологіям виробництва аудіовізуального контенту. *Діалог : Медіастудії*. Вип. 26. Одеса, 2020. С. 129 -142.
15. Орлова О. М. Дисципліни спеціалізації 1: вибіркові (Основи дикторської майстерності). Методичні вказівки та завдання для здобувачів II курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності 061 «Журналістика». Одеса, 2021. 24 с.
16. Орфоєпія. Орфоєпія і культура мовлення. URL: <https://pidruchniki.com/1298010840537/dokumentoznavstvo/orfoepiya>.
17. Пономарів Олександр. Українське слово для всіх і для кожного. Київ, 2013. 360 с.
18. Порожна С. Техніка екранного мовлення: чистомовки : навч. посібн. Київ, 2019. 54 с.
19. Савчук Р. Л. Культура усного публічного мовлення : навчально-методичний посібник для студентів II курсу спеціальності «Журналістика». Івано-Франківськ, 2019. 119 с.
20. Українські скоромовки. URL: https://diktory.com/ukr_skor.html.

Додаткова

21. Гливінська Леся. Українська мова. Фонетика. Орфоєпія : навч. посіб. Київ, 2010. 416 с.
22. Дейнегіна Т. О. Майстерність телеведучого: вступ до спеціальності : навчальний посібник. Луганськ, 2010. 332 с.

23. Корисні посилання. Електронна бібліотека Інституту журналістики. URL: www.journ.univ.kiev.ua.
24. Кукуруза Н.В. Майстерність ведучого : навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2010. 90 с.
25. Лизанчук В. В. Журналістська майстерність: підручник. Львів, 2011. 376 с.
26. Лизанчук В. В. Психологія мас-медіа : підручник. Львів, 2011. 420 с.
27. Лінгвістичний портал: Корпус української мови. Словники. Довідка. Правопис : Електронний підручник. URL: www.mova.info.
28. Освітній проєкт «Мова – ДНК нації». URL: <https://ukr-mova.in.ua/>.
29. Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua/links/inmovozn.htm>.
30. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навчальний посібник. Київ, 2004. 216 с.

Навчальне видання

ДИКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

Методичні вказівки та завдання до самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 061 «Журналістика»

Укладач:

Орлова Олена Миколаївна

В авторській редакції

Підписано до друку 12.11.2024. Формат 60x90/16.

Обсяг 1,8 ум. друк. арк.

Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman»

Наклад 100 прим. Зам. № 24057

Видавець і виготовлювач

С. Л. Назарчук

Україна, 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 10

Тел.: 050 905 23 77. E-mail: selen_odessa@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7024 від 23.12.2019 р.